

ZNANOST: je pos sistem znanj o nekem področju, ki temelji na družb uporabi določenih predpisanih metod raziskovanja, teoretičnem mišljenju in logičnem razsojanju.

NAČINI PRIDOBIVANJA NOVIH SPOZNAVNIH: v življ. poteku se razlikujejo – **otroci** jih pridobiva z neposredno izkušnjo (tako, da poskusijo sami). Pred nekaterimi nevarnimi izkušnjami jih obvarujemo – ni jim treba do vseh spoznanj priti samim (dotikanje nevarnih snovi). V **obdobju odrasčanja** vedno več spoznanj pridobivamo posredno – spoznanja nam posredujejo starši, vrstniki, šola – spoznanja prejšnjih generacij, drugih ljudi. S **posrednim prenosom** se prenašati tista S, ki se zdijo drugim pomembna, resnična. **Znanje**=spoznanje, ki ga drugi priznavajo kot pomembno, resnično. Znanje vključuje le preverjena spoznanja. Z. ima **intersubjektivno komponento** – priznavajo ga tudi drugi – **legitimacija spoznanja**.

ZNANJE=relativno; kaj v določen času in prostoru opredeljujemo kot znanje, je odvisno od št. Dejavnikov: razvoja tehnike, tehnologije, od tega, kaj je za določeno družbo v določenem času pomembno. **ZNANJE KOT DRUŽB. INSTITUCIJA:** znanje funkcijira kot DI, če je sistem razpoznavanja pos stveri, razločevanja teh od drugih in vzpostavljanja njihovih odnosov znotraj neke družbe.

NOTR. OMEJITVE SPOZNAVNIH ZMOŽNOSTI; z njimi se srečujemo v vsakem spoznavnem procesu: z nenatančnostjo čutil, pomanjkljivim spominom, s končno mero pozornosti, z mejami človeške inteligence, mejami v jezikovnem izrazu. Omejitve niso samo psihološko-individ. Vrste, so tudi družb. In zgod. Vsaka družba in kultura omejujeta pos. V spoznavnem naporu=predpisujeta, kaj je vredno spoznanja in kako naj se tega lotimo. **ZALOGA ZNANJA:** - vsebina in obseg pridoblj. Znanj v neki D.; odvisna od okolja, v katerem živimo. Pos. Družbe se razlikujejo že po tem, katera znanja so pomembna, katerim vedenjem posvečajo posebno pozornost in jih še posebej razvijajo. **KATEGORIJA ČASA IN JEZIKA:** razumevanje časa se v kulturah razlikuje, prav tako merila za delitev čas. Enot. Ponekod se deli glede na tržne dni, opredelitev tržnih dni je odvisna od skladiščnih zmogljivosti, geograf. Dostopnosti. Drugod je opredelitev vezana na striženje ovac, oranje. Različna je tudi dolžina pos. Čas. Enote.=**socialni čas** – razumevanje časa je vezano na način in razmere življenja. Proučevanje **strukture jezika** – kaže na neposred povezanost med št besed, ki označujejo pos predmet in življ. Razmerami pos družbe (eskimi-sneg). **OBJEKTIVNOST ZNANJA:** če objektivnosti ne bi vsebovalo, prenos določenega znanja ne bi bil smiseln (čemu bi Eskimi ohranjali znanje o različnih vrstah snega, če dejanska razlika, ki vpliva na njihovo življ., ne bi obstajala. prepoznavanje različnih vrst očitno pripomore k preživetju) – **objektivnost** pomeni, da v določenem času ni boljše razlage pojavov in procesov, zato temu vedenju družba daje status znanja – določeno vedenje priznavajo tudi drugi. **Zaloga znanja** s katero razpolaga D se spreminja. Obstaja tudi **razlika** med zalogo, ki jo imamo pos in med tisto, ki v določen času v družbi obstaja. **Količine in vrste znanja**- vsi ne posredujemo enake količine, ne enake vrste znanja. Nekatera posedujejo samo specialisti, nekatera so vezana samo na določene skupine ljudi, lahko pa je bolj univerzalno in splošno. Zaloga znanja, ki jo posedujemo je odvisna od okolja, od naših izkušenj in interesov=**subjektivna zaloga**; ni enaka **družbeni zalogi**=vse znanje, ki obstaja v D.

ZNANSTVENO IN VSAKDANJE SPOZNAVANJE: vsakdanje pridobivamo z neposred izkušnjami, del vsakdanjih nam posredujejo starši, vrstniki mediji, drugi dej socializacije. Naša zaloga teh S je odvisna od kulture-naj bi bila trajnejša, ker jih pridobivamo v primarni soc. **Znanstveno:** sistematičnost, preverljivost, metoda (postopek pridobivanja novih spoznanj). **Razlike:** znanstvena bolj sistematično in organizirano vključujejo znanja; znanstveno ima jasneje začrtano mejo znanj, kdaj in pod kakšnimi pogoji velja določena zakonitost; znanosti stremijo k temu, da trditve čim bolj izostrijo, trudijo se, da so čim bolj natančno formirane. Razliko dobro definira **CILJ** znanstvenega dela To je sistematična pojasnitev pojavov, dogodkov, povezav med pojavi. Znanost sistematično vključuje in razvršča le tista spoznanja, ki zadostijo principom znanstvenega spoznanja (preverljivost, objektivnost). **Zagotavljanje ustreznih postopkov** za pridobivanje znanstvenega spoznanja je postalo v moderni D čedalje pomembnejše. **Sodobna znanost** vse bolj posveča metodi pridobivanja spoznanj in zato izgublja temeljni smisel svojega dela. Znanstvenost pridobivanja NS so nekateri želeli dokazati s čim bolj natančnimi in preverljivimi postopki. **Čedalje pomembnejše je postalo empirično preverjanje postopkov in metod.**

COMTE: sociologijo lahko proučujemo na enak način kot naravo, saj v družbi in naravi vladajo enaki zakoni. **POZITIVIZEM:** smer proučevanja družb. Pojavov, ki je temeljila na prepričanju, da je mogoče proučevati le dejstva, saj je to, kar je dano, mogoče označiti.

NEVARNOST REDUKCIONIZMA IN RAZUMEVANJA LINEARNOSTI ZS: posledice čedalje večjega zanimanja samo za metodo pridobivanja spoznanja in za ustrezno dokazovanje S vodijo do proučevanja čedalje manjših delčkov, pri katerih je mogoče kontrolirati pogoje. Proučevanje hkrati še vedno temelji na vrsti subjektivno izbranih predpostavk, kar lahko pomeni, da veljavnost spoznanja ni nič bolj trdna in manj dvomljiva. **CELOSTNI (HOLISTIČNI) IN DINAMIČNI PRISTOPI:** v naspr z pozitivističnim razumevanjem znanosti in težnje po predvsem empirističnem preverjanju spoznanj; poudarjena je potreba po upoštevanju posebnosti predmeta proučevanja in razvijanju različnih metod proučevanja.

VLOGA IN DRUŽB. FUNKCIJE ZNANOSTI: -se spreminjata; vpliv bi najlažje ocenili z vidika vpliva na tehnološki razvoj, na praktično življ ljudi. Zaradi sveje narave vpliva še na **spoznavno in kulturološko plat življ.** **Tri funkcije:** spoznavna, praktična, kulturološka. **SPOZNAVNA:** spoznavni cilj Z je objektivno spoznanje. **Spoznanje je zgodovinsko**- navedezno je povsen neodvisno od družbe v kateri nastaja. Hkrati pa vemo, da vsako S temelji na doseganju poznavanja stvari. Tudi način, kako pristopamo k obravnavi predmeta, je vezan na okoliščine. Sam raziskovalec je del D, ki ji pripada in je vključen v soc. Procese. Zato je vsako S vezano na čas, okoliščine, v katerih nastaja. **ZS so relativna**- niso večna, obstajajo različne teorije, ki pojasnjujejo pos pojav. Vsaka nastaja v določenem času, v takratnih okoliščinah, ki neposredno vplivajo na objektivne možnosti spoznavanja. Nova S so lahko omejena že zaradi tehničnih zmožnosti. **Spoznavni znanstveni proces=družb proces;** raziskovalec se opira na znanja, ki so jih pred tem pridobili že drugi. Uporablja

strokovni jezik, ki je plod razvoja znanosti in vseh, ki so sodelovali v tem procesu. To dokazujejo tudi št. primeri hkratnih odkritij-na patentnih uradi je zato treba zabeležiti celo dan izuma. **ZNAC ZS:** zgodovinskost, relativnost, družb. Spoznanja. **PRAKTIČNA F:** kaže se v gosp. razvoju neke D. Mnenja o vplivu se razlikujejo. Gosp. razvoj je odvisen od ustreznega spremljajočega razvoja znanosti in tehnike in je zato pogoj gosp. uspešnosti in konkurenčnosti na svet trgu. V postind D naj bi bil nadzor nad informacijami, še posebej znanstvenimi in tehnološkimi, vir prestiža in moči neke D. **F. OPRAVIČEVANJA:** znanstveno utemeljevanje določenih, povsem praktičnih (polit, ekonom) dejanj, procesov-postaja navidezno neodvisna avtoriteta, ki nastopa kot razsodnik v družb. procesih. V ta izjemen položaj Z postavlja čedalje večji vpliv znanosti na družb. razvoj in videz nevtralnosti (neobremenjenosti s konkretnimi dogajanja, procesi-posplošenost spoznanj v primerjavi z vsakdanjim spoznanjem). **KULTUROLOŠKA:** kolikor večji delež našega spoznavnega sveta zajemajo znanstvena spoznanja, toliko bolj vplivajo na mišljenje, videnje sveta, dojemanja stveri, na obl. in utrjevanje kulturnih vzorcev ter na druga področja našega delovanja, religijo, morala, umetnost. **DURKHEIM:** kultura znanstvenega spoznanja v MD je nujna in jo mora osvojiti vsak pos. Znanos namreč čedalje bolj vpliva na oblikovanje temeljnih pojmov in na strukture našega mišljenja. MZ se po svojem vplivu na D razlikuje od dotedanjih družb. spoznanj. Moderna naj bi z drugačnim nač. pridobivanja spoznanj vplivala na razumevanje sveta in sicer na: spremenjen odnos človeka do narave, v katerem je Č. pojmovan kot njen gospodar; na matematizacijo mišljenja in na redukcionistično mišljenje – zoži vse, tudi kvalitativno različne pojave, na iste elemente, ki se dajo matematično natančno pojasniti in ki omogočajo znanstvene napovedi z uporabnoeksperimentalne metode.

DRUŽB OKOLIŠČINE ZA RAZVOJ MZ: -drugačen odnos do sveta, narave: za stare civilizacije naj bi bila značilna predstava o harmoničnosti, evropsko gledanje pa naj bi predpostavljalo človeka kot gospodarja narave; - nastanek protestantizma, ki naj bi s svojo usmerjenostjo v aktivno poseganje v naravo, in ne več v onostranstvo, oblikoval temelje za razvoj MZ. **NEEDHAM:** vpliv znanosti na družb. razvoj v Eu: znač. je nestabilnost-vzroki: veliko majhnih gradov, vojaška aristokracija, veliko narodov. Poseben pomen pripisuje tudi pojmovanju odnosa med človekom in naravo, v katerem je človek pojmovan kot gospodar narave. **Kitajska:** vpliv znanosti na družb. razvoj je bil povsem drugačen kot v Z. civilizaciji. Eden od razlogov = v družb. ureditvi Kitajske. Ta ni poznala klasičnega modela sužnjelastništva, zato tudi nihanje delovne sile (sužnjevi) nikoli ni vplivalo na potrebo po razvoju novih orodij. Družb. ureditev naj bi temeljila na uradniškem fevdalizmu. V uradniški aparat so bili vključeni izobraženi uradniki. Razvoja mest, kakršnega pozna E, na K ni bilo. Trgovci in obrtniki nikoli niso mogli pridobiti pomembnih družb. vlog. Obvladovanje množic je temeljilo na moralni sili. Znamenit je bil izrek: moč lahko doseže cilj, samo logos ga lahko zadrži. K posebnemu položaju znanosti naj bi pripomogla še stabilnost D in konfucijanstvo. **VLOGA EKSPERIMENTA:** Needham; je metoda za razvoj znanosti v Z. civilizaciji ni bila tako pomembna, kot mislimo. To dokazuje z obstojem zelo razvitih eksperimentalnih metod na Kitajskem.

ZNANSTVENA SKUPNOST: Price; s specializacijo, profesionalizacijo in org. so bili v ustanovah izpolnjeni pogoji za novo, drugačno vlogo znanosti v družb. razvoju, kot jo je imela v pret. Postala je pomemben element MD. Ustanovljene so bile **znanstvene institucije**. Razvile so se obl. komunikacije, sodelovanja med raziskovalnimi skupinami, oblikovala se je strokovna javnost, ki je lahko sodelovala v znanstvenih razpravah. Oblikovala se je posebna **ZNANSTVENA SKUPNOST**, ki je razvila poseben sistem norm in vrednot, načinov komunikacije in socialnih stikov med znanstveniki. **Znanstvenik je postal poklic**. Merton; znanstveno dej. usmerjajo norme: avtonomnost, univerzalizem, nepristranskost, organizirani skepticizem. **AVTONOMNOST:** pomeni, da Z. ne bi smela biti v službi politike, države. **UNIVERZALIZEM:** poudarjal naj bi javnost dela in dostopnost ZS. Ta naj bi bila spoznanja človeštva in na voljo vsem. **NEPRISTRANSKOST in ORG. SKEPTICIZEM:** se nanašata na sprejemanje novih znanj v zakladnico ZS. Vsako spoznanje mora biti preverjeno v okviru znanstvene skupnosti. -- **načela znanstvene skupnosti** so zapisana v etičnih kodeksih, pogosto so bila zlorabljena. Avtonomijo Z. ogroža predvsem povezanost s politiko, ekonomijo, vojaško ind. Ta povezanost omogoča uveljavitev praktične funkcije znanosti; povzročila je tudi kolonizacijo znanosti s strani politike in ekonomije. Vpliv politike in ekonomije se odraža posredno prek mehanizmov financiranja znanosti.

DRUŽB. VERIFIKACIJA ZS: vključevanje novih S v zakladnico ZS je težko, nove teorije lahko rušijo druga, dotedanja spoznanja, na sprejemanje novih teorij vpliva prepad med generacijami-spor med uveljavljenimi in neu. znanstveniki. Foucault: od družb. moči, ki jo ima nosilec svojega S, je odvisno, katero S bo sprejeto kot Z. Vsaka družba ima svoj polit. oblikovanja resnice, svoj način razmišljanja in določene ljudi, ki so polkicani, da opredeljujejo kaj je resnično. Nosilci NS so vedno konkretni ljudje in ni vseeno kdo to trdi. **PARADIGMA:** določen način razumevanja, ki se oblikuje in utrjuje znotraj določenih teorij, znanstvenih smeri. Vpliv paradigme neposredno vpliva na način raziskovanja in na možnosti oblikovanja NS. Sprememba paradigme povzroči znanstveno revolucijo. **Družb. potrditev znanstvenih spoznanj je neposredno povezana z naravo znanstvene skupnosti;** stroga pravila znan. raziskovanja ter norme in vrednote znan. skupnosti, predvsem paradigme, ki so zveličavne v določenem obdobju, zavajajo znanstvenike – pri svojem delu pogosto ostanejo v okviru tradicije, dotedanjih spoznanj in raziskovalnih modelov. Na tradicijo je vezan že način postavitve problemov in vse nadaljne faze. Pritisk znan. skupnosti se nadaljuje, dokler določen del znan. skupnosti ne verjame več, da je mogoče raziskovalno delo nadaljevati znotraj tedaj vladajoče paradigme. Premike v znan. paradigmi je največkrat najprej opaziti kot pos. poskuse, ki presegajo vladajočo idejo. -so znak nove znan. revolucije. Šele ko se stara paradigma postopoma izčrpa, nastopi nova.

ETIČNI PROBLEMI ZNANOSTI: proučujejo se na dveh ravneh: etična vpr., ki se nanašajo na pridobivanje ZS, samega raziskovanja; - etična vpr., ki zadevajo uporabo ZS in s tem družb. odgovornost

znanstvenikov. Pravica raziskovalca, da raziskuje, kar ga zanima, vzajemno vključuje tudi pravico objekta raziskovanja, da ni fizično ali psihično zlorabljen, pravico varovanja osebnosti – zagotovilo, da predmet proučevanja ni zlorabljen je vsaj navidezno manj problematično. Teže je zagotoviti pravico do zasebnosti – opredelitev kaj ta vključuje je nejasna, aktualno v zvezi z zajemanjem podatkov in hkrati z zahtevo po varovanju os podatkov. Etična vprašanja se nasašajo tudi na odgovornost znanstvenika, da upošteva najvišje raziskovalne standarde – je kritičen do postopkov in rezultatov svojega dela-tudi na poštenost znanstvenika pri prikazovanju rezultatov. V družboslovnem raziskovanju: raziskovalec se mora še bolj zavedati etičnih razsežnosti raziskovalnega procesa, saj so odnosi med raziskovalcem in predmetom raziskovanja še bolj kompleksni. Ne gre zanemariti etičnih učinkov, ki jih lahko povzročijo sodelovanje v določeni raziskavi. Nekateri lahko še le potem, ko so bili vključeni v določen raziskovalni proces, začnejo razmišljati o vprašanju, ki si jih do tega niso postavljali, začnejo drugače ocenjevati svoj položaj v družbi. Zaostri se je vprašanje odgovornosti znanstvenikov za uporabo in zlorabo raziskovalnih rezultatov – uporaba atomske bombe v Hirošimi: ali je znanstvenik odgovoren za zlorabo raziskovalnih rezultatov, ali ima pravico raziskovati naprej, čeprav se zaveda nevarnosti, ki jo lahko sproži raziskovalni dosežek.

KOT UGOVOR K NALAGANJU DRUŽB ODGOVORNOSTI:
znanstvenik raziskuje problem in išče resnico, Z ne more prevzeti odgovornosti nad družbo posledicami, saj ne more vplivati an uporabo raz rezultatov, ko je dosežena določena stopnja v razvoju znanosti in nastane problem, ga prej ali slej kdo razišče. Živali na katerih izvajajo eksperimente, problem genskega inženiringa. Etični kodeksi ne odpravljajo problemov, kažejo na prisotno zavest in skrb za uveljavljanje temeljnih, za našo civilizacijo sprejemljivih etičnih norm.